

Małgorzata Durzewska

Instytut Kulturoznawstwa, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Animacja społeczności lokalnych a budowanie społeczeństwa obywatelskiego

Streszczenie. Animacja kultur lokalnych, czyli praca w środowisku lokalnym na zasobach i potencjale środowiska, aktywizuje społeczność lokalną: do organizowania własnej przestrzeni, do samopomocy i kreatywności. Stanowi ona jeden z najistotniejszych elementów tworzenia i pobudzania „ducha samorządności”, który wspiera i inicjuje budowę społeczeństwa obywatelskiego. Bowiem społeczeństwo obywatelskie jest właśnie taką sferą solidarności, współdziałania i współdecydowania o losach swoich, najbliższych sąsiadów i innych współobywateli, którzy są pobudzani do aktywności i działalności na rzecz swej „małej ojczyzny” – wspólnoty lokalnej. A to przekłada się na konkretne postawy i działania, poprawiające życie i samopoczucie członków wspólnoty lokalnej, oraz szerszych kręgów, które zdoła zarazić swym zapałem i optymizmem, a dając dobry przykład, jest źródłem rozwiązywania wielu lokalnych problemów czy też sensem współdziałania członków wspólnoty, ale i różnych środowisk.

Słowa kluczowe: animacja, społeczności lokalne, społeczeństwo obywatelskie

Pojęcie animacji w kontekście społecznym

Szeroko ujmowane pojęcie animacji obejmuje: „każde działanie w grupie lub w stosunku do grupy (zbiorowości lub środowiska) zmierzające do rozwijania komunikacji między ludźmi i nadawania struktury życiu społecznemu” (Kopczyńska 1993: 38), jest to więc: „każda akcja w grupie (kolektywie, środowisku), która zmierza do rozwoju komunikacji wewnętrznej i zbudowania struktury życia społecznego (...); innymi słowy stanowi metodę integracji i uczestnictwa” (Żebrowski 1987: 24). Według opracowań J. Żebrowskiego animacja spełnia wiele zasadniczych funkcji: adaptacyjną, informacyjną, integracyjną, komunikacyjną, ułatwiającą przystosowanie i porozumienie oraz aktywny udział w życiu społecznym (por. Żebrowski 1987). W związku z powyższym animacja, w tym ujęciu, odnosi się do kwestii społecznych konkretnych środowisk, a w rozumieniu dosłownym oznacza ożywianie aktywności jednostek i grup, co wskazuje na jej społeczny charakter. Przyjmując za M. Łuszczynską i I. Rybką, animacja społeczna zatem „to różne praktyki zorientowane na wzmocnienie siły i efektywności wspólnoty, poprawę lokalnych warunków życia, zwłaszcza grup społecznie upośledzonych oraz umożliwienie członkom społeczności uczestniczenia w

procesach podejmowania decyzji i osiągnięcia głębszego, długotrwałego wpływu na okoliczności kształtujące ich życie (Łuszczynska i Rybka 2013: 11). Zdaniem autorek „profesjonalna” animacja społeczna prowadzona jest na czterech poziomach:

- z indywidualnymi członkami społeczności, by pomóc im stać się bardziej aktywnymi;
- z lokalnymi grupami lub organizacjami, by pomóc im rozwinąć się i być bardziej skutecznymi;
- z sieciami grup i organizacji, by pomóc im współpracować i zyskać zbiorową siłę;
- z władzami publicznymi, specjalistycznymi agencjami i biznesem, by pomóc im zrozumieć dynamikę życia społeczności lokalnej, pośredniczyć w udzielanym przez nich wsparciu oraz zwiększyć szansę świadczenia przez nich usług lepiej zaspokajających potrzeby społeczności (Łuszczynska i Rybka 2013: 11). Według nich animacja społeczna korzysta z dorobku ruchu community organizing, a polega ona na „ulepszaniu sytuacji społeczności lokalnej zjednoczonymi wysiłkami organizacji publicznych i społecznych mobilizujących wszelkie siły społeczne do działań opartych na wspólnym planie [...] polega na podejmowaniu działań takich, jak np.: budowanie więzi pomiędzy mieszkańcami, identyfikowanie ważnych problemów społeczności lokalnej, mobilizowanie sił społecznych wokół ich rozwiązywania, czyli na działaniach, które sprzyjają budowaniu instytucjonalnego zaplecza do przeprowadzania zmiany. [...] Społeczność i instytucje, które są podmiotem i adresatem działań animatora, nabierają charakteru organizacji społeczności obywatelskiej” (Łuszczynska i Rybka 2013: 11). Współpraca różnych środowisk instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych, organizacji rządowych i pozarządowych, pozwala uzupełniać luki systemowe działań na rzecz i w środowisku lokalnym.

Działania w środowisku obejmują również diagnozę potrzeb i braków wewnątrz lokalnej struktury, odkrywanie potencjałów kulturowych i środowiskowych danej grupy czy społeczności, dzięki temu pomagają rozwiązywać problemy danego środowiska, bądź wspierają lokalne środowiska w rozwijaniu własnych inicjatyw jej członków. Każde środowisko bowiem skupia w sobie różne wartości kulturowe oraz cele, które przyświecają mieszkańcom danego obszaru, a które mogą stanowić podwaliny do działań wspólnotowych na rzecz własnego środowiska i służą samym członkom wspólnoty czy środowiska. W tym znaczeniu animacja jest określana bardziej jako „ruch społeczny, pobudzany przez animatorów, którzy wykorzystują określone siły społeczne tkwiące w środowisku, lub umiejętnie pobudzają

działanie takich sił” (Kobylarek 2006: 36). W tym sensie animator odwołuje się do zasobów kulturowych środowiska lokalnego, w celu uwidocznienia i uzmysłowienia ich mieszkańcom, po to, aby wyzwolić w nich chęć do działań na rzecz swego środowiska, wykorzystując potencjał, który w nim tkwi. Bowiem „działania animacyjne odnoszące się do społeczności lokalnej bazują na wiedzy i zasobach kultury lokalnej i odnoszą się do konkretnej diagnozy potrzeb danego środowiska” (Kobylarek 2006: 37). W takim ujęciu animacja społeczno-kulturalna, bo o niej mowa „powinna być postrzegana jako metoda aktywizacji środowiska lokalnego, skierowana na uruchomienie sił społecznych tkwiących w społeczności, będącej obiektem oddziaływań, wyzwolenie jej aktywności i zaspokajanie jej potrzeb kulturowych i społecznych” (Kobylarek 2006: 37).

Taka praca nierozzerwalnie związana jest z ideą społeczeństwa obywatelskiego, która „urzeczywistnia się najbardziej w perspektywie społeczności lokalnych” (Schindler 2004:30), bowiem w „środowiskach lokalnych społeczeństwo obywatelskie jest postrzegane jako porozumienie wspólnotowe wolnych i równych obywateli, którzy swoją jedność zawdzięczają między innymi uzgodnionemu wcześniej postępowaniu” (Sasinowski 2012: 33). Jak zaznacza Schindler, „na tym mezostrukturalnym piętrze rzeczywistości społecznej podejmowane są działania na rzecz zaspakajania rzeczywistych potrzeb obywateli” (Schindler 2004: 30).

Działania oraz różne formy aktywności, które przyczyniają się do budowania społeczeństwa obywatelskiego, mogą być różnorakie i służyć różnym celom. Zazwyczaj są to: „dobrowolnie tworzone struktury więzi, związki osób (stowarzyszenia, kluby, zrzeszenia, fundacje, towarzystwa, fundusze, koła, spółdzielnie) – wspólnoty obywatelskie, które działają na wielu poziomach społeczeństwa i we wszystkich sferach życia społecznego” (Schindler 2004: 29).

Dla grup zajmujących się taką działalnością animacja społeczności lokalnych „polega na ożywianiu, pobudzaniu do działania mieszkańców bądź organizacji, które tworzą daną społeczność. Dotyczy osób z tej samej gminy, sołectwa, miasta, dzielnicy lub innej ograniczonej powierzchniowo grupy zamieszkującej dany teren. Tego typu działalność na obszarach wiejskich zwykle nazywana jest (małą) odnową wsi” (Zielona Edukacja 2012-2016). Zakłada się, iż „animacja lokalna” jest procesem, który „nie jest możliwy bez zmiany mentalności mieszkańców”, zaś poczucie „odpowiedzialności prowadzi do wzięcia sprawy w swoje ręce. Wyjścia od postawy: «to mi się należy» lub «i tak się nie uda» do postawy sprawczości. Dotyczy to zarówno swojego najbliższego otoczenia, jak i przyszłości rodziny czy społeczności, w której się żyje” (Zielona Edukacja 2012-2016). Takie podejście jest podstawą procesu animowania środowiska, który jest procesem długotrwałym i angażującym wiele sił

oraz osób do działania w społeczności lokalnej. A to, z kolei stanowi element budowy społeczeństwa obywatelskiego na poziomie społeczności lokalnej, który polega m.in. na pobudzaniu do aktywności i zaangażowania oraz do kształtowania postaw obywatelskich wśród jej mieszkańców. Tworzy się tym samym swoisty wzór obywatela postrzeganego, jako: „samorealizujący się człowiek, autonomiczny, akceptujący, a także szukający aprobaty u innych. Bierze on udział w działalności ekonomicznej, kulturalnej, domowej, stowarzyszeniowej i każdej innej, która rodzi się i rozwija w środowiskach lokalnych” (Sasinowski 2012: 32). Społeczeństwo obywatelskie bowiem oznacza tu: przestrzeń aktywnego zaangażowania i uczestnictwa obywateli oraz „sztukę stowarzyszania się” (Tocqueville), co z kolei uznawane jest za przejaw demokratycznego charakteru kultury politycznej oraz prawdziwie wolnych instytucji demokratycznych. Mill np. widział w aktywnym uczestnictwie obywatelskim „szkołę demokracji” oraz „rozumu publicznego” podkreślając, że w życiu publicznym obywatel uczy się czuć, że stanowi część ogółu, i że interes ogółu, a więc interes publiczny jest jego interesem (za: Pietrzyk-Reeves 2006: 1).

Istotny obszar takiej aktywności obejmuje m.in. działalność społeczno-animacyjną, która bazując na zasobach kulturowych społeczności lokalnych, skupia się także na działalności diagnozującej braki i potrzeby środowiskowe, a także na działalności samopomocowej oraz działaniach samoorganizujących środowiska i kształtowaniu postaw proobywatelskich. Zazwyczaj jednak animację społeczno-kulturową, która obejmuje animowanie społeczności lokalnych, sprowadza się do działań kulturalnych w środowisku, podczas gdy wiele współczesnych inicjatyw skupia się na działalności usługowej, wypełniającej niejako luki systemu, o działania samopomocowe i samoorganizacyjne „dla” środowiska i „w” środowisku. Coraz częściej też animatorami środowisk lokalnych są sami ich członkowie wyłaniający się spontanicznie i z własnej inicjatywy w danym środowisku, tworząc zespoły koordynatorów i działaczy. Przykładów takich praktyk można znaleźć wiele, proponuję jednak przyjrzeć się „nowym ruchom społecznym”, które jako „inicjatywy nieformalne, zarządzane są demokratycznie i oparte na dobrowolnym członkostwie” (Bilewicz i Potkańska 2013), służąc środowisku, w którym działają i z którym współpracują.

Przykład samorządności obywatelskiej

Jak zauważają autorki badań nad „kooperatywami spożywców”, będących przykładem inicjatyw ruchów wielkomiejskich: „w debacie na temat stanu polskiego społeczeństwa obywatelskiego wciąż niewiele uwagi poświęca się nieformalnym inicjatywom obywatelskim, których celem jest nie tylko zaspokojenie potrzeb społecznych i ekonomicznych członków

wspólnoty, ale także rozwijanie kultury obywatelskiego współdziałania i wzmacnianie więzi społecznych. Tymczasem w Warszawie i innych dużych miastach w Polsce od kilku lat można obserwować dynamiczny rozwój ruchu społecznego, kooperatyw spożywczych i innych nieformalnych inicjatyw wzajemnościowych, które – zwłaszcza wśród młodego pokolenia – stają się coraz popularniejszymi formami aktywności społecznej” (Bilewicz i Potkańska 2013: 26). Takie przejawy aktywności leżą u podstaw samorządności, spółdzielczości i społeczeństwa obywatelskiego, a powoływane spontanicznie i oddolnie, zrzeszają członków społeczności dla dobra ich samych i ich środowiska, a mieszkańcy tych miast działając we wspólnej sprawie, aktywizują swe środowisko. Autorki opisując charakter inicjatywy „kooperatyw spożywców” działających w formie spółdzielni, zwracają również uwagę na fakt, że „w teorii spółdzielczości od początku podkreślano podwójny charakter spółdzielni”, ponieważ jak zaznaczają, „miała ona zaspokajać potrzeby materialne członków i jednocześnie tworzyć demokratyczną, samorządną wspólnotę” (Bilewicz i Potkańska 2013:26). Powołując się na pisma klasyka myśli spółdzielczej, Edwarda Abramowskiego, autorki wskazują, iż podkreślał on specyficzny charakter działania spółdzielni, że pisał o kooperatywach jako „o szkole demokracji i współdziałania”. „Kooperatywy, obok organizacji pozarządowych, społeczności lokalnych czy wspólnot religijnych, powinny być traktowane jako część społeczeństwa obywatelskiego. Nawiązują one do przedwojennych wzorców spółdzielni spożywców, ale od pierwowzoru odróżniają je nieformalna struktura i niehierarchiczny charakter. Są definiowane jako organizacje obywatelskie o charakterze oddolnym, nieformalnym, działające na rzecz dobra członków i wspólnoty” (Bilewicz i Potkańska 2013: 26), a więc takim, który jest charakterystyczny dla organizacji obywatelskich w ramach struktur społeczeństwa obywatelskiego.

Przyczyną powstania tego ruchu, zdaniem autorek, jest sytuacja społeczno-ekonomiczna współczesnych społeczeństw gospodarek rynkowych. Wskazują one bowiem na to, iż: „rozwój nowego typu spółdzielni w Polsce można łączyć, jak się wydaje, z obserwowanym od kilku lat – przede wszystkim od początku kryzysu ekonomicznego w 2008 roku – odrodzeniem spółdzielni w Europie Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych, gdzie mają one oddolny i często również nieformalny charakter. Zjawisko to zostało określone jako «nowy kooperatyzm». [...] wyróżnikiem nowego ruchu kooperatyw, który uaktywnił się po kryzysie, jest powrót do postulatów demokratyzacji miejsca pracy, włączenie do strategii organizacji pozarządowych i umiędzynarodowienie, czyli współpraca z zagranicznymi kooperatywami i ze wspierającymi je instytucjami. Rozwój nieformalnych kooperatyw w Polsce można ponadto wpisać w szerszy

proces odrodzenia praktyk konsumenckich, notowany również na Zachodzie. Podejmowane w miastach oszczędnościowe praktyki konsumpcyjne o charakterze wspólnotowym (low-budget collective urban practices) są odpowiedzią na kryzys, który dotknął Europę w wymiarze ekonomicznym i społecznym.

Wśród nich można wskazać, oprócz kooperatyw spożywczych, wspólne uprawianie miejskich ogrodów warzywnych, systemy wymiany dóbr i usług, targi wymiany odzieży czy wspólne korzystanie z samochodów” (Bilewicz i Potkańska 2013: 27). Inicjatywy te wynikają wprost z potrzeb środowiska, np. zapotrzebowania na lepszej jakości produkty żywnościowe i ich dostępność w aglomeracjach miejskich, a także z chęci obniżenia kosztów utrzymania mieszkańców większych miast oraz chęci poprawy ich funkcjonowania w środowisku bądź też, jak w innym przypadku, chęci zwiększenia mobilności mieszkańców tanim kosztem (mowa tu o alternatywnym transporcie mieszkańców miast, poza transportem miejskim i komercyjnym). Według autorek opracowania „wzrost zainteresowania polskich konsumentów dostępem do świeżej, zdrowej żywności i nawiązaniem bezpośrednich relacji z rolnikami wpisuje się także w proces upowszechniania się różnych sieci produkcji i dystrybucji żywności (alternative agro-food net-works) w całej Europie. Jako przykładowe inicjatywy z tego zakresu, zyskujące popularność również w Polsce, można wskazać system dostarczania przez rolników paczek bezpośrednio do domów konsumentów, grupy oparte na zasadach rolnictwa wspieranego przez społeczność (community supported agriculture) czy cyklicznie organizowane targi rolników i producentów żywności. Do alternatywnego nurtu ruchów żywnościowych zalicza się również kooperatywy spożywcze [...] czyli nieformalne spółdzielnie zrzeszające osoby, które raz na tydzień lub raz na dwa tygodnie organizują wspólne zakupy żywności bezpośrednio od producentów. Dzięki temu, że kupują większe ilości produktów spożywczych i omijają pośredników, kooperatyści mogą uzyskać preferencyjne ceny” (Bilewicz i Potkańska 2013: 28). Warto zwrócić również uwagę na to, iż „obok kooperatyw spożywczych powstają także inne spółdzielcze inicjatywy konsumenckie, jak kooperatywa rowerowa w Warszawie czy kooperatywa mieszkaniowa w Białymstoku, których istotą jest współdziałanie na rzecz rozwiązania ważnych dla ich członków problemów i zaspokojenia ich potrzeb. Kooperatywy spożywcze wydają się na razie najpopularniejszą formą spośród nowo powstających, nieformalnych inicjatyw konsumenckich” (Bilewicz i Potkańska 2013: 29). Autorki badań nad kooperatywami obywatelskimi podkreślają, że obecny „model kooperatyw spożywczych” – „nieformalnych, oddolnych inicjatyw jest w Polsce zupełnie nowym zjawiskiem. Pierwsza taka

spółdzielnia – Warszawska Kooperatywa Spożywcza – powstała na początku 2010 roku, pozostałe zaczęły się tworzyć z jej inspiracji.

W 2011 roku założono między innymi Kooperatywę Spożywczą w Łodzi i Gdańską Kooperatywę Spożywczą. W 2012 roku nastąpił wysyp kolejnych inicjatyw, między innymi Poznańskiej Kooperatywy Spożywczej, dwóch kooperatyw krakowskich czy Kooperatywy Spożywczej Współpracownia w Białymstoku. Następne powstały w 2013 roku, głównie w Warszawie. Ogólnie rzecz biorąc, „w Polsce funkcjonuje obecnie około dwudziestu nieformalnych kooperatyw spożywczych. [...] Część nieformalnych zrzeszeń, zwłaszcza nowo powstałych, nazywanych kooperatywami bardziej przypomina grupę zakupową niż spółdzielnię, w znacznym stopniu odbiega również od wzoru organizacyjnego wyznaczonego przez Warszawską Kooperatywę Spożywczą i kilka pierwszych nieformalnych spółdzielni – niemniej jednak powstały one z pewnością pod wpływem informacji dotyczących najstarszych «właściwych kooperatyw»” (Bilewicz i Potkańska 2013: 29).

Na podstawie działalności tychże inicjatyw społecznych autorki wyróżniły dwa typy kooperatyw spożywczych. Takie, które tworzone spontanicznie i oddolnie, mają charakter wspólnotowy, scalający środowiska osób podobnie myślących oraz wyznających podobne wartości. Osoby te zrzeszają się, między innymi po to, aby poprzez swe działania podkreślić odrębność poglądów i potrzeb ich członków, niejednokrotnie wyrosłych ze środowisk kontestujących oficjalny nurt konsumencki, i działających w sposób alternatywny, do systemowych rozwiązań rynkowych. Są to tzw. kooperatywy „aktywistyczne”, czyli „organizacje założone najczęściej przez aktywistów społecznych o poglądach lewicowych, mające przede wszystkim osiągać określone cele społeczne czy nawet polityczne, jak budowanie egalitarnej wspólnoty czy zniesienie pośrednictwa między producentami a konsumentami [...] Kooperatywy aktywistyczne to nieformalne kolektywy, liczące od kilku lub kilkunastu do kilkuset osób (Kooperatywa Spożywcza w Łodzi deklaruje, że ma ponad 200 członków). Zazwyczaj powstają one w kręgu znajomych mniej lub bardziej aktywnych w lokalnych inicjatywach społecznych i (albo) politycznych (o lewicowym zabarwieniu) w danym mieście. Wzór powoływania do życia wszystkich tych kooperatyw jest dość podobny – kooperatywa zazwyczaj powstaje pod «skrzydłami» organizacji społecznej, ale nie będąc od niej bezpośrednio zależna, choć użycza od niej niezbędny do rozpoczęcia działalności lokal na swoją siedzibę” (Bilewicz i Potkańska 2013: 31-32).

Drugi typ to kooperatywy „zorientowane na konsumpcję”, których „głównym celem” jest „uzyskanie dostępu do lokalnie wyprodukowanych, ekologicznych produktów spożywczych

wysokiej jakości, trudno dostępnych na rynku i nieraz dość niszowych” (Bilewicz i Potkańska 2013: 31-32).

Jak podkreślają badaczki, „podział ten z pewnością nie jest jednoznaczny, ponieważ zarówno kooperatywom aktywistycznym, przynajmniej części z nich, przyświecają podobne cele dotyczące konsumpcji (choć nie wszystkie zaopatrują się w żywność z certyfikatem ekologicznym), z kolei w tych drugich działają również osoby, których motywacje wiążą się z chęcią zmiany społecznej (na przykład poprawy bytu drobnych rolników, działania na rzecz ekologii czy ocalenia tradycji kulinarnych). Poza tym kooperatywy drugiego typu powstały z inspiracji kooperatywami aktywistycznymi, są również nawiązane kontakty między nimi (na przykład uczestnictwo w spotkaniach rolniczo-konsumenckich, członkostwo tych samych osób w dwóch typach kooperatyw, niekiedy realizacja wspólnych zamówień). Można więc powiedzieć, że mimo dostrzeganych różnic istnieje podstawowa zgoda dotycząca wspólnoty tych ruchów, które określają się jako kooperatywy” (Bilewicz i Potkańska 2013: 31-32). A zatem inicjatywom tym przyświeca cel pomocy własnemu środowisku, zarówno w lepszym ich funkcjonowaniu, jak i w podniesieniu jakości życia ich mieszkańców, a ponadto przyczyniają się do integracji środowiska, czy to w sposób bezpośredni, czy też pośredni.

Działania takie mają charakter działań animacyjno-społecznych, charakterystycznych dla nowych inicjatyw obywatelskich, coraz częściej obecnych w strukturach współczesnego społeczeństwa obywatelskiego. Co istotne, charakter ich działalności jest bliski idei społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ jak same autorki badań zaznaczają: „ważnym celem członków badanej inicjatywy [...] jest stworzenie społeczności opartej na wspólnych wartościach, zaufaniu i wzajemnej pomocy” (Bilewicz i Potkańska 2013: 37-38). Dla tych środowisk jest charakterystyczne, że podkreślają one wagę ich istnienia w strukturach nieformalnych, jako alternatywy do formalnych struktur państwowych i samorządowych.

Według członków takich kooperatyw ważniejsze jest dla nich samo wspólne działanie, niż końcowy cel ich działalności. Według oceny swej działalności przez działaczy „kooperatyw spożywczych” i podobnych inicjatyw obywatelskich podstawą ich działalności jest stworzenie wspólnoty, zaś: „najlepsze warunki zaistnienia takiej wspólnoty zapewnia właśnie inicjatywa o charakterze nieformalnym”. Dla części członków ten społeczny wymiar kooperatywy jest nawet bardziej istotny niż aspekt konsumencki: „To, że ludzie współpracują, to jest na pierwszym miejscu, dopiero później jest to, czym się zajmujemy. Ważne jest to, że działania podejmowane przez członków kooperatywy mają swój początek w «chcieniu», w dobrowolności, autentycznym zaangażowaniu” (Bilewicz i Potkańska 2013: 37-38). I właśnie

to „chcenie” jest siłą tych środowisk lokalnych, które pobudza do życia inicjatywy obywatelskie, takie jak kooperatywy spożywców, mieszkaniowe czy transportowe (jak np. często używany w miastach system BlaBlaCar czy wypożyczania rowerów od mieszkańców), oraz te budujące wspólnotę, które wiązane są z „rodzącymi się szerszymi ruchami społecznymi działającymi na rzecz odzyskania dobra wspólnego, myślenia o jednostce w kategoriach jej powiązań z innymi – na przykład sąsiadami, współmieszkańcami miasta, producentami żywności” (Bilewicz i Potkańska 2013: 29), które dobrze wpisują się zarówno w ideę społeczeństwa obywatelskiego, jak i animację społeczno-kulturową, a pokazują nowe oblicze inicjatyw obywatelskich, ponieważ, co ciekawe „w kooperatywach działają głównie młode osoby z wyższym wykształceniem, pracujące w wolnych zawodach lub w trzecim sektorze albo zajmujące się karierą akademicką” (Bilewicz i Potkańska 2013: 29). Natomiast „osoby, które stają się koordynatorami kooperatyw, nie są w żaden sposób wyznaczane – wyłaniają się same, zwykle jako założyciele i organizatorzy kooperatywy”, co szczególnie podkreślane jest przez środowiska lewicowe, traktujące dobrowolne zaangażowanie, jako podstawę sukcesu ich działalności (Bilewicz i Potkańska 2013: 33).

Niezależnie od tego, czy warunek ten zostanie spełniony, czy nie, motywacja i chęć tworzenia takich inicjatyw są dostrzegalne wśród środowisk miejskich, zwłaszcza zrzeszających młodych mieszkańców miast klasy średniej. Zatem można odnotować ich istnienie, wśród innych tradycyjnych form zrzeszania się i tworzenia organizacji charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego, które także sprzyjają integrowaniu środowiska, uspołecznianiu ich członków oraz budowaniu postaw prospołecznych.

Bibliografia

- Bilewicz A., Potkańska D. 2013, Jak kiełkuje społeczeństwo obywatelskie? Kooperatywy spożywcze w Polsce jako przykład nieformalnego ruchu społecznego, „Trzeci Sektor” 31 (3) Pryzmat: 25-44, http://www.isp.org.pl/uploads/filemanager/pliki/jak_kielkuje_spoleczestwo_ts31.pdf [dostęp: 20.08.2017].
- Idee 2008, Teraz! Animacja kultury, Instytut Kultury Polskiej – Uniwersytet Warszawski, Warszawa, http://www.wpek.pl/pi/85043_1.pdf [dostęp 20.03.2017].
- Kobylarek A. 2006, Animacja społeczno-kulturalna jako metoda aktywizacji środowiska lokalnego. Techniki animacji, [w:] E. Zierkiewicz (red.) Tworzyć, zmieniać,

aktywizować... Animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej, Mar-Mar, Wrocław: Uniwersytet Wrocławski: 35-47, https://www.researchgate.net/publication/264824789_Animacja_spooleczno-kulturalna_jako_metoda_aktywizacji_srodowiska_lokalnego_Techniki_animacji [dostęp: 24.08.2017].
Kooperatywy spożywcze, źródło: <https://kolektywnie.wordpress.com/> [dostęp: 20.08.2017].

77

Kopczyńska M. 1993, Animacja społeczno-kulturalna, Warszawa: Centrum Animacji Kulturalnej.

Łuszczynska M., Rybka I. 2013, Koncepcja analizy dotychczasowych doświadczeń w obszarze pracy socjalnej i animacji społecznej (desk research), http://www.osl.org.pl/wpcontent/uploads/2013/04/Rybka_Izabela_Luszczynska_Maria_Koncepcja_analizy_dotychczasowych_doswiadczen_w_obszarze_pracy_socjalnej.pdf [dostęp: 21.08.2017].

O projekcie: Otwórz z nami drugi sklep Kooperatywy 'Dobrze', Kooperatywa Spożywcza „Dobrze”, <https://polakpotrafi.pl/projekt/drugi-sklep-kooperatywy-dobrze> [dostęp: 20.08.2017].

Pietrzyk-Reeves D. 2006, Esej „Społeczeństwo Obywatelskie...”, <http://www.pozytek.gov.pl/Esej,Spoleczenstwo,Obywatelskie,805.html> [dostęp: 21.08.2017].

Prezentacje polskich kooperatyw spożywczych, Poznań, <https://www.youtube.com/watch?v=N2-nrBEPM1k> [dostęp: 21.08.2017].

Sasinowski H. 2012, Społeczeństwo obywatelskie i jego rola w budowie demokracji, „Economy and Management”, http://jem.pb.edu.pl/data/magazine/article/133/en/1.3_sasinowski.pdf [dostęp: 22.08.2017].

Schindler A. 2004, Czym jest animacja społeczno-kulturalna, [w:] K. Hrycyk (red.) Konteksty animacji społeczno-kulturalnej, Zawód i osobowość animatora kultury, Gdańsk: Wojewódzki Ośrodek Kultury, 18-37.

Skowron K. Wyszukiwarki lokalnej żywności dobrej jakości, bazy adresów. Te miejsca polecamy, Portal ulicaekologiczna.pl, <http://zielonemiasto.org/te-miejsca-polecamy/> [dostęp: 21.08.2017].

Skórzyńska A. 2014, Animacja kulturowa, [w:] R. Koschany, A. Skórzyńska, Edukacja

kulturowa. Podręcznik, Poznań: Centrum Praktyk Edukacyjnych, 168-170,

http://cpe.poznan.pl/wp-content/uploads/2014/07/CPE_porecznik_interaktywny.pdf

[dostęp: 24.08.2017].

Żebrowski J. 1987, Zawód i osobowość animatorów kultury, Gdańsk: Wojewódzki Ośrodek Kultury.

Zielona Edukacja 2012-2016, Działania lokalne. Animacja społeczności lokalnych,

<http://www.zielonaedukacja.pl/animacja.html> [dostęp: 22.08.2017].

Animation of local communities and building the civil society

Summary. Animation of local cultures is the work in the local community, with the use of resources and potential of the community, activates the local community to organise its space, to self-support and be creative. It constitutes one of the most significant elements of developing and stimulating “the spirit of self-governance” which supports and initiates the building of the civil society. It is the civil society which is the sphere of solidarity, cooperation and co-decision-making concerning oneself, nearest neighbours and fellow citizens who are stimulated to be active and act to the benefit of their “little homeland” – the local community. And this translates into specific attitudes and actions which improve life and wellbeing of the members of the local community and of other people whom it manages to inspire with enthusiasm and optimism, and while setting a good example, is a source of solving many local problems or the reason for coexistence of the members of the community and various circles.

Key words: animation, local communities, civil society